

RHAN 5 – CODAU A PHROTOCOLAU

PROTOCOL AR HAWLIAU AELODAU I WYBODAETH A DOGFENNAU

Cyflwyniad

- 1 Gallai Aelodau ofyn i unrhyw Wasanaeth y Cyngor roi iddynt wybodaeth, esboniad a chyngor fel y gallant gyflawni eu rôl fel cynghorwyr. Gall hyn amrywio o gais am wybodaeth gyffredinol am ryw agwedd ar weithgareddau Gwasanaeth i gais am wybodaeth benodol ar ran cyfansoddiad.
- 2 Yn ogystal â gwybodaeth gyffredinol, esboniad a chyngor gallai Aelodau hefyd geisio mynediad at ddogfennaeth benodol a gedwir gan y Cyngor, ei Swyddogion neu'r Cabinet ac mae ganddynt nifer o hawliau cyfansoddiadol, statudol a chyfraith gyffredin at y diben hwnnw.
- 3 Rhaid i unrhyw ystyriaeth o hawliau mynediad at wybodaeth a dogfennau Aelod ystyried hawliau cyffredinol unrhyw berson dan Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000 a Rheoliadau Gwybodaeth Amgylcheddol 2004.

Diben y Protocol

- 4 Diben y protocol ym mharagraff 10 yw helpu egluro i Aelodau'r hyn sydd â'r hawl iddynt ei weld a sut i'w weld a rhoi arweiniad clir i swyddogion am hawliau aelodau yn benodol yn sgil trefniadau cyfansoddiadol a rôl craffu. Mae hefyd yn ceisio, heb geisio cyfyngu ar hawliau aelodau o gwbl, osgoi unrhyw gostau diangen a'r defnydd o adnoddau'r Cyngor i ddelio gyda phob cais am wybodaeth dan Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth.
- 5 Bydd y Cyngor yn parhau i fonitro trefniadau i sicrhau bod Aelodau'n cael gwybodaeth mewn modd priodol a phrydlon.

Y Sefyllfa Gyfreithiol – Pwerau Statudol

- 6 Nodir y rhain yn yr Atodiad ond yn fras maent yn golygu'r canlynol:-
  - 6.1 Gall unrhyw Aelod weld dogfennau sy'n cynnwys gwybodaeth am gyfarfodydd cyhoeddus a phreifat y Cabinet, cyfarfodydd y Cyngor a'i Bwyllgorau, unrhyw benderfyniad a wneir gan aelod unigol o'r Cabinet ac unrhyw benderfyniad allweddol wedi'i wneud gan Swyddog. Nid yw'r hawl statudol yn ymestyn i gategoriâu penodol o wybodaeth gyfrinachol ac wedi'i heithrio.
  - 6.2 Mae'r hawl gan bob aelod o Bwyllgor Craffu i gael copïau o ddogfennau sy'n cynnwys gwybodaeth am gyfarfodydd cyhoeddus a phreifat y Cabinet, unrhyw benderfyniad a wneir gan aelod unigol o'r Cabinet ac unrhyw benderfyniad allweddol wedi'i wneud gan Swyddog. Fodd bynnag, mae hawl ganddynt yn unig i gael copi o ddogfen sy'n cynnwys gwybodaeth gyfrinachol ac wedi'i heithrio lle bo'r wybodaeth yn berthnasol i weithred neu benderfyniad mae'r

aelod yn ei adolygu neu graffu arno sy'n berthnasol i unrhyw adolygiad sydd mewn rhaglen waith y Pwyllgor neu Banel Adolygu.

- 6.3 Mae gan Aelodau hawliau mewn perthynas â chyfrifon y Cyngor dan adran 228 Deddf Llywodraeth Leol 1972
- 6.4 Mae gan yr Aelodau yr un hawliau at wybodaeth ag unrhyw aelod o'r cyhoedd dan Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000 a Rheoliadau Gwybodaeth Amgylcheddol 2004 yn amodol ar yr eithriadau yn y ddeddfwriaeth honno.

Y Sefyllfa Gyfreithiol – Sefyllfa'r Gyfraith Gyffredin

- 7 Yn unol â'r gyfraith gyffredin mae gan unrhyw Aelod hawl prima facia i edrych ar unrhyw ddogfennau'r Cyngor os oes angen rhesymol edrych arnynt er mwyn i aelod gyflawni eu dyletswyddau'n iawn fel aelod o'r Cyngor. Cyfeirir at yr egwyddor hon yn gyffredin fel yr egwyddor "angen gwybod".
- 8 Mae arfer yr hawl cyfraith gyffredin hwn yn dibynnu ar allu Aelod i ddangos "angen gwybod". Yn hyn o beth, nod oes rhaid i Aelod gael "cennad i grwydro" i edrych ar ddogfennau'r Cyngor. Nid yw chwilfrydedd yn unig yn ddigonol. Y cwestiwn hanfodol yw a oes "angen gwybod".

Diogelu Data

- 9 Mae deddfwriaeth Diogelu Data yn cyfyngu ar brosesu gwybodaeth am unigolion. O ganlyniad, ni ellir rhannu gwybodaeth o'r fath heb gytundeb yr unigolyn hwnnw neu oni bai bod un o'r eithriadau cyfreithiol yn berthnasol.

Protocol ar gyfer Mynediad at Ddogfennau

- 10 Yn sgil hyn, mae'r Cyngor wedi cytuno ar y protocol canlynol:-
  - 10.1 Lle bo gan Aelod fynediad clir, fel sydd ar gael i unrhyw aelod o'r cyhoedd, at y dogfennau sydd eu hangen dan Reol 6, Rheol 8 neu Reol 9.2 Rheolau Gweithdrefn Mynediad at Wybodaeth, caiff y dogfennau eu rhoi.
  - 10.2 Os nad yw'r dogfennau ar gael dan baragraff 10.1, bydd yr Aelod, os yn briodol, wneud cais am ddeunydd dan Reol 18 y Rheolau Gweithdrefn Mynediad at Wybodaeth. Mae'r rheol hon yn rhoi'r hawl i edrych ar ddogfennau sy'n ymwneud â busnes wedi'i wneud neu i gael ei wneud mewn cyfarfod y Cyngor neu bwyllgor, ac i edrych ar ddogfennau sy'n ymwneud â busnes wedi'i wneud mewn cyfarfod penderfynu'r Cabinet ar ôl y cyfarfod hwnnw.
  - 10.3 Os nad yw'r dogfennau ar gael dan baragraff 10.2, bydd yr Aelod, os yn briodol, wneud cais am ddeunydd dan Reol 17 y Rheolau Gweithdrefn Mynediad at Wybodaeth. Mae'r rheol hon yn rhoi i aelod o bwyllgor craffu'r hawl i edrych ar ddogfennau sy'n berthnasol i waith y pwyllgor hwnnw.

- 10.4 Os nad yw unrhyw o'r llwybrau uchod ar gael, dylid gwneud cais ffurfiol i Uwch Swyddog perthnasol ac yn rhan o hyn dylai'r Aelod:-
- 10.4.1 nodi'r hyn y mae am ei weld;
- 10.4.2 nodi a yw'n rhoi'r egwyddor 'angen gwybod' ar waith (gweler paragraffau 7 a 8 uchod) ac os felly ei resymau dros angen gweld y deunydd; a
- 10.4.3 ei gwneud yn glir a oes ganddo fuddiant personol yn y mater (fel y diffinnir yng Nghod Ymddygiad yr Aelodau) ac os felly, beth yw e.
- 10.4.4 Os yw'n defnyddio egwyddor 'angen gwybod', a yw am i'r cais gael ei ystyried yn ffurfiol dan Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth os na dderbynnir yr egwyddor 'angen gwybod'. Anogir aelodau i beidio ag apelio at Ryddid Gwybodaeth yn ddiangen mewn amgylchiadau pan fo'n annhebygol i fod yn addas i gael ei gyhoeddi'n gyffredinol e.e. oherwydd cyfrinachedd masnachol
- 10.5 Mae hawl gan y Swyddog i ofyn i'r aelod wneud y cais hwn yn ysgrifenedig os yw'n amau unrhyw o'r materion hyn, a gall ar unrhyw adeg geisio mwy o eglurhad.
- 10.6 Dylai'r Swyddog sy'n derbyn y cais wneud asesiad cychwynnol lle bo'n briodol ar a ddylid ystyried y cais yn gyntaf dan Ryddid Gwybodaeth neu'r egwyddor 'angen gwybod'. Gallai'r Swyddog ymgynghori â'r Swyddog Monitro neu'r Gwasanaethau Rheoli Gwybodaeth am gyngor. Diben y cam hwn yw sicrhau:
- 10.5.1 Lle bo'n debygol y gallai deunydd fod ar gael dan y sail 'angen gwybod', y gellir cynnig datgeliad wedi'i gyfyngu i'r Aelod heb fynd i gostau asesiad Rhyddid Gwybodaeth llawn.
- 10.5.2 Lle bo'n debygol na fyddai'r deunydd wedi'i eithrio dan Ryddid Gwybodaeth, y gellir rhoi datgeliad llawn o bosibl heb fynd i gostau penderfynu a yw sail 'angen gwybod' wedi'i sefydlu
- 10.7 Lle bo'r sail 'angen gwybod' yn cael ei hystyried bydd swyddog sy'n amau'n rhesymol rhyddhau'r wybodaeth yn ymgynghori â'r Swyddog Monitro am gyngor.
- 10.8 Os, ar ôl derbyn y cyngor hwn, na ystyrir ei bod yn briodol rhyddhau'r wybodaeth naill ai oherwydd:-
- 10.8.1 nad yw'r aelod wedi sefydlu angen ei gweld neu
- 10.8.2 bod gan y Swyddog bryderon eraill (er enghraifft mae gan y Cynghorydd fuddiant personol yn y mater, bod y wybodaeth yn sensitif yn fasnachol neu fel arall, neu fod y gwaith mae angen ei wneud i nodi a chynhyrchu'r wybodaeth yn ormodol) a bod yr Aelod â barn wahanol, caiff y mater ei gyfeirio at y Swyddog Monitro, a allai ymgynghori â'r Arweinydd Grŵp perthnasol cyn gwneud penderfyniad.

- 10.9 Rhaid ond defnyddion unrhyw wybodaeth a roddir dan y sail 'angen gwybod' mewn cysylltiad â dyletswyddau'r Aelod fel Cyngor, e.e. siarad mewn cyfarfod Pwyllgor neu Gyngor llawn perthnasol. Ni ddylai gwybodaeth sydd nad yw'n gyhoeddus eto gael ei datgelu gan yr Aelodau i drydydd partion (gan gynnwys y wasg) oni bai a nes y bydd ar gael yn gyhoeddus e.e. trwy drafodaeth mewn cyfarfod lle nad yw'r cyhoedd wedi'i eithrio, na ddylai gwybodaeth gael ei defnyddio'n anghywir. Pan fo gwybodaeth wedi'i rhoi dan y sail 'angen gwybod' yn amodol ar gyfyngiadau penodol ar ei defnydd, bydd swyddogion yn ymdrechu i roi gwybod i'r Aelod os a phan fo'r angen am y cyfyngiadau hynny'n dod i ben.
- 10.10 OS penderfynir nad yw sail 'angen gwybod' wedi'i sefydlu, bydd yr Aelod yn cadw'r hawl (er paragraff 10.8 uchod) i apelio at Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth. Bydd yr amser ar gyfer ateb y cais dan y Ddeddf yn dechrau o'r dyddiad gwrthod dan y sail 'angen gwybod' mewn achosion lle bo'r Aelod wedi cytuno'n gychwynnol i beidio â galw ar y Ddeddf.
- 10.11 Pan fo Rhyddid Gwybodaeth yn cael ei ystyried, gwneir hyn yn unol â gweithdrefnau Rhyddid Gwybodaeth arferol y Cyngor gan nad oes statws arbennig gan Aelodau dan Ryddid Gwybodaeth.
- 10.12 Os gwrthodir datgelu dan Ryddid Gwybodaeth, bydd yr Aelod yn cadw'r hawl i alw ar y sail 'angen gwybod'.
- 10.13 Yn olaf, effaith deddfwriaeth Diogelu Data yw na ddylid rhoi gwybodaeth am unigolion oni bai bo'r unigolyn wedi cytuno i'w rhyddhau neu fod un o'r eithriadau cyfreithiol yn berthnasol. O ganlyniad, dylai unrhyw Aelod sydd am gael mynediad at wybodaeth bersonol geisio caniatâd y person hwnnw yn y lle cyntaf. Os na roddir y caniatâd hwnnw, neu os ceir trafferth gwneud cais amdano, yna dylid ceisio cyngor cyfreithiol.

Protocol ar gyfer Mynediad at Wybodaeth Arall

- 11 Mae'r protocol yn yr adran flaenorol yn perthyn i hawliau cyfreithiol Aelodau i gael mynediad at ddogfennau. Mae'n bosibl na fydd angen ystyried yr hawliau hyn o gwbl neu'n rhannol ar gyfer ymholiadau llawer o Aelodau. Gallai'r ymholiad fod ar gyfer gwybodaeth gyffredinol, esboniad a chyngor am weithgareddau'r Cyngor. Mae angen i Aelodau fod yn ymwybodol wrth wneud ceisiadau o'r fath nad yw'r hawliau cyfreithiol y cyfeirir atynt uchod yn berthnasol yn llym i geisiadau o'r fath. Er hynny mae pob parti yn derbyn, er mwyn llywodraethu'r Cyngor yn effeithiol ac yn effeithlon fel sydd angen, fod angen ymateb i ymholiadau o'r fath yn briodol ac yn brydlon.
- 12 Delir â mecanweithiau ymateb i geisiadau gan Aelodau mewn protocol gohebiaeth ar wahân.
- 13 Yn amodol ar y paragraff canlynol, bydd y swyddog priodol yn ymateb i geisiadau o'r fath mewn modd y bydd gan yr Aelod wybodaeth ddigonol i allu cael barn gytbwys ac

i allu cyflawni ei ddyletswyddau fel Cynghorydd. Rhoddir cyngor technegol a phroffesiynol yn ddiuedd.

- 14 Bydd ymateb i geisiadau am wybodaeth gan Aelodau yn amodol ar y cyfyngiadau canlynol:
  - 14.1 Ni roddir unrhyw wybodaeth neu gyngor sy'n cynnwys gwybodaeth na fyddai wedi'i rhyddhau yn rhan o gofnod cyfredol dan y protocol ym mharagraff 10 uchod
  - 14.2 Pan fyddai swm y gwaith, yr ymchwil neu'r ymgynghoriad fyddai eu hangen i ateb Aelod yn anghyfartal o ystyried natur yr ymholiad gallai'r swyddog priodol wrthod rhoi ymateb llawn a chyflawn. Os bydd dadl ynghylch swm y gwaith a allai fod yn rhesymol caiff y mater ei gyfeirio at y Swyddog Monitro iddo wneud penderfyniad ar a yw'r gwaith sydd ei angen yn anghyfartal.